

УДК 005.441

С. М. Судомир,

к. е. н.,

С. В. Герчанівська,

к. е. н.,

ВПНУБІПУ "Бережанський агротехнічний інститут"

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто теоретико-методологічні підходи щодо трактування поняття "розвиток" в економічній літературі. Встановлена залежність портфеля стратегій від рівня економічного розвитку підприємства. Розроблена модель стратегічного управління розвитку підприємства.

This article research theoretic — methodological approach according to the definition 'development' in the economical literature. Was establish dependence of strategy from the level of economical development of enterprises. Was treat the model of strategical management of development of enterprises.

Ключові слова: розвиток, управління розвитком, стратегічне управління розвитком.

ВТУП

У сучасних умовах господарювання однією із важливих проблем є забезпечення сталого розвитку економіки на різних рівнях ієрархії — державному, регіональному, підприємствах. Розв'язання такої проблеми потребує адекватної системи менеджменту. Важливим етапом у створенні результативної системи управління стратегічним розвитком є обґрунтування цілей і задач. Останні не є однозначними, а залежать від сукупності об'єктивних факторів: здатності управлінського персоналу формувати можливості і управляти ними; життєвих циклів організації; готовності управлінської команди йти на зміни, ризикувати; сформованого фактичного потенціалу підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В економічній літературі розкриттю сутності поняття "розвиток" присвячені праці багатьох науковців, зокрема, таких як Гегель Г.В., Босенко В.А., Гудзинський О.Д., Маркс К., Наумов О.Б., Сіренко Н.М., Шилар Х, Шумпетер Й., Нуреєв Р. та ін.

Стратегічний розвиток підприємств як багатоаспектний і інтегрований процес потребує розробки системної методології управління такими процесами.

Така необхідність визвана необхідністю забезпечення синергетичного ефекту в системній діяльності організації від динамічно — розвивальних підсистем та повного використання факторів зовнішнього середовища, а також відсутністю системної методології формування механізмів управління стратегічним розвитком підприємств як цілісних структур, зорієнтованих на забезпечення синергетичного ефекту в перспективі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — розглянути теоретико-методологічні підходи щодо трактування поняття "розвиток" в економічній літературі; встановити залежність портфеля стратегій від рівня економічного розвитку підприємства; розробити модель стратегічного управління розвитку підприємства.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вчення про розвиток почало широко формуватися із впровадженням законів діалектики І. Кантом та законів розвитку Г. Гегелем на об'єктивно-діалектичній основі вчення про закони та категорії діалектики. Саме Г. Гегель зробив висновок, що розвиток не відбувається по замкнутому колу, а

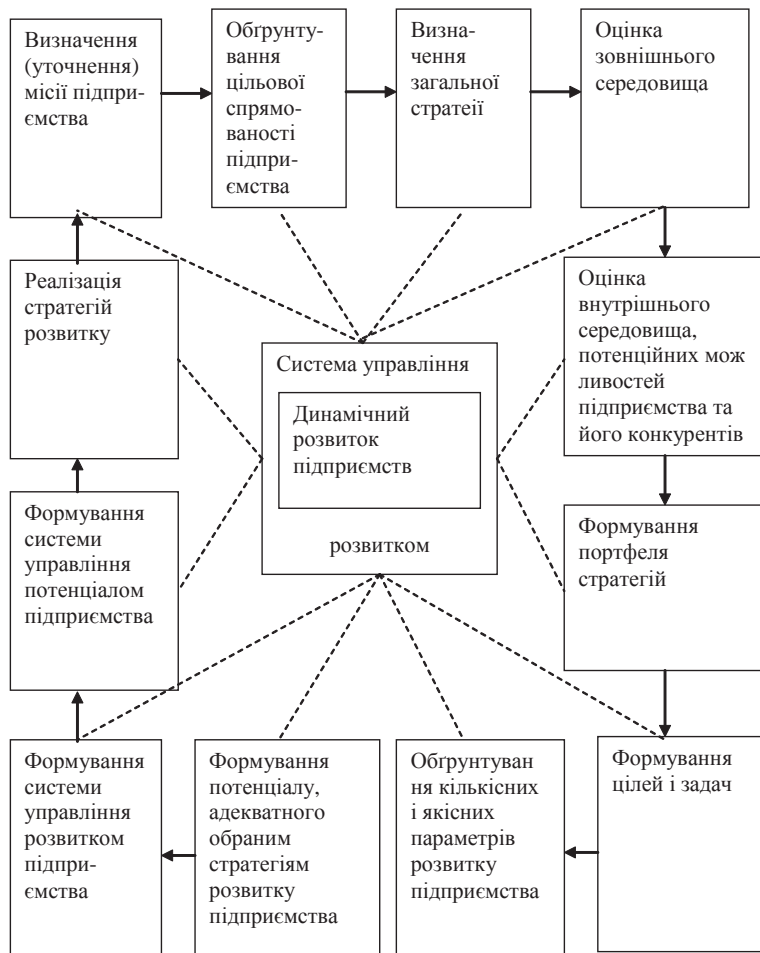

Рис. 1. Модель стратегічного розвитку підприємства

здійснюється поступово від нижчих до вищих форм, супроводжуючись переходом кількісних змін в якісні, і джерелом розвитку є протиріччя [1].

У філософсько-економічній літературі теоретико-методологічні підходи щодо розкриття сутності та механізмів розвитку не повною мірою враховують вимоги системно-комплексного характеру. Процес переходу кількісного в якісне, тобто процес розвитку, характеризується синтезом, який охоплює максимально можливе коло різномірних об'єктів в результаті впровадження руху в процесі кругообігу. При цьому важливо забезпечити системно-комплексну збалансованість усіх елементів на різних рівнях ієрархії, що дасть можливість забезпечити синергетичний ефект від розвитку відповідних систем. В процесі якісного перетворення відбувається оголення загальних зв'язків протилежностей, які перетворюються, і включення їх в новий синтез новоутворення, що робить останнє більш розвинутим. Неминучість, безкінечність та невичерпність дано-

го процесу у виявленні й вирішенні протилежностей лежить в основі тенденції до неминучого безкінечного сходження [3].

А. Пезенті [4] зазначав, що розвиток не є синонімом кількісного зростання, він включає і якісні зміни, які породжуються зв'язками між різними явищами. На нашу думку, процес розвитку можливий лише в системі, зростання ж може бути притаманним і несистемним явищам. Це можна пояснити наявністю в системі відповідних формоутворювальних взаємозв'язків елементів, за допомогою яких формується нова якість, що є основною характеристикою розвитку.

Найбільш детально до дослідження та поняття виникнення і протікання процесу розвитку підійшов Й. Шумпетер. Всі попередні напрацювання економічної теорії з даного питання були лише необхідним фундаментом, щоб створити архітектонічну за своєю будовою теорію розвитку. Й. Шумпетер під розвитком розумів "...лише такі зміни господарського кругообігу, які економіка сама породжує, тобто лише випадкові зміни "представленого самого собі" народного господарства, рух якого

не зумовлюється зовнішніми імпульсами" [3]. Шумпетер розглядав розвиток не лише як породження винятково самої економіки, а і як зовнішню силу щодо кругообігу народного господарства, тим явищем, пристосування до якого призводить до виникнення "нової" економічної рівноваги [6].

Детальне ознайомлення науковців щодо розкриття сутності поняття "розвиток" дає нам підставу стверджувати, що назване поняття за формою зводиться до незворотності та закономірності в поведінці змін у системах і підсистемах за якісними ознаками. При цьому окремими авторами робиться акцент на необхідності забезпечення системно-комплексної збалансованості усіх елементів системи в процесі розвитку [5].

Це загальна вимога, яка повинна бути покладена в основу забезпечення збалансованості в процесі розвитку за основними його видами: економічним, соціальним, екологічним і безумовно інноваційним та ін.

Ми підтримуємо позицію Н.М. Сіренка, яка обґрунтувала підходи до розкриття сутності

понять "розвиток", "економічний розвиток" чез:

- процес накопичення і реалізації потенціалу економіки;
- цільову спрямованість економіки та механізмів її досягнення;
- зміну рівноваги викликану стрибкоподібністю кругообігу;
- зміну кількісних і якісних параметрів ретроспективного характеру;
- реалізацію системи вимог згідно з "принципом безперервності Візера", відповідно до якого кожен наступний момент змін узгоджений з попереднім станом системи;
- ретроспективну зміну середовища та характеру взаємозв'язків в ньому;
- виконання економікою своїх функцій, узгоджених із законами розвитку природи, суспільства та економіки;
- суб'єктів інновації: саморозвиток або централізований підхід до розробки концепції розвитку [5, с. 13].

Важливим етапом у стратегічному розвитку підприємств є обґрунтування портфеля стратегій. На основі проведених досліджень у Тернопільській області нами виявлена система факторів, яка повинна бути покладена в основу формування портфеля стратегій. Це, насамперед, рівень економічного розвитку підприємств; кількісні і якісні параметри індикаторів соціального, екологічного та економічного розвитку підприємств; стадії інноваційного розвитку; передбачувана система можливостей для кожної групи підприємств.

Запропоновані стратегії досягнення цілей залежно від рівня розвитку підприємств. Так, для першої групи пропонується стратегія стабілізації та стратегія потенційного використання внутрішнього середовища, для другої групи підприємств пропонується стратегія закріплення за стабільно обраними сегментами ринку, а також стратегія слідування за конкурентами. І для третьої групи пропонується стратегія розширення та стратегія диверсифікованого зростання.

Для виділення груп підприємств за рівнем економічного розвитку нами запропонована система методологічних прийомів, а саме: методологія критичної точки обсягу продажу, матриця альтернатив результативності, система "SWOT", матриця ARC/XVZ.

Формування потенційних можливостей господарюючих структур не є самоціллю, а системно-комплексним фактором забезпечення стратегічного розвитку підприємств. Це два

взаємодіючі процеси, які в своїй єдності й збалансованості забезпечують реалізацію цільової спрямованості системи управління потенціалом.

Основою їх є стратегії та комплексні програми розвитку підприємств. Розвиток останніх повинен здійснюватися згідно запропонованої моделі рис. 1 [2].

Така логічна послідовність забезпечення динамічного розвитку підприємств потребує виявлення особливостей кожного етапу, які необхідно враховувати при формуванні підсистем: інформаційного забезпечення, контролінгу, цільової спрямованості функціональних дій та ін.

Семантична сторона етапів моделі визначається: рівнем економічного розвитку підприємств; стадіями розвитку організаційних формувань та їх життєвими циклами, а також здатністю системи менеджменту проводити певні зміни.

ВИСНОВОК

З методологічної точки зору при обґрунтуванні як загальної стратегії, так і портфеля стратегій необхідно враховувати, перш за все, рівень економічного розвитку сільськогосподарських підприємств. Це об'єктивна необхідність. Вона дозволяє більш обґрунтовано підійти до вибору альтернативних управлінських рішень щодо визначення основних напрямків розвитку підприємств та механізмів їх реалізації.

Література:

1. Гегель Г.В.Ф. Наука логіки/ Г.В.Ф. Гегель. — СПб.: Наука, 1997. — 800 с.
 2. Гудзинський О.Д., Судомир С.М., Гуренко Т.О. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія. — К.: ІПК ДСЗУ, 2010. — 212 с.
 3. Босенко В.А. Всеобщая теория развития/ В.А. Босенко. — Киев, 2001. — 470 с.
 4. Пезенти А. очерки политической экономии капитализма: в 2 т./ А.Пезенти. — М.: Прогресс, 1976. — Т. 1. — 572 с.
 5. Сіренко Н.М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки: [монографія]. — Миколаїв, 2010. — 416 с.
 6. Шумпетер Й. Теория экономического развития/ Й. Шумпетер; [пер. с. Нем. В.С. Автономова, М.С. Любского, А.Ю. Чепуренко]. — Прогресс Москва, 1982. — 455 с.
- Стаття надійшла до редакції 29.06.2011 р.*